

תלמוד הגבר

מסכת סוכה

א. משך הבחינה : שעה וארבעים וחמש דקות

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה :

בשאלון זה פרק אחד (20x5) - 100 נקודות.

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין

ד. הוראות מיוחדות : אין

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה .

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

ענו על חמש מן השאלות 1-6 (לכל שאלה — 20 נקודות)

1. החובה לשבת בסוכה בליל יום טוב הראשון ובשאר ימי החג

א. עיינו בתוס' בסוכה ובתוס' בברכות וענו על השאלות.

תוספות מסכת ברכות דף מט עמוד ב

אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל - ...ביום טוב צריך לאכול פת. ותימה דאמרין בסוכה (כו ע"א) אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל חוץ מלילה הראשונה דיליף ט"ו ט"ו מחג המצות? וי"ל דהכי פירושו שאינו צריך לאכול בסוכה אם לא ירצה, אבל בשביל יום טוב צריך לאכול. וא"ת מאי נפקא מינה אם צריך לאכול בשביל יום טוב או בשביל סוכות? ומיהו אומר רבינו יהודה דנפקא מינה כגון שירדו גשמים ואכלו חוץ לסוכה. דהשתא אם לכבוד יום טוב שפיר, אבל אם בשביל סוכה, ביום טוב ראשון צריך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות, אבל בשאר ימים אינו צריך.

התוס' בסוכה והתוס' בברכות חולקים בהבנת הביטוי "אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל" לגבי סעודת היום ביו"ט ראשון של סוכות.

- (1) איך מסביר כל אחד מהם ביטוי זה?
 - (2) על פי התוס' בברכות, מה יהיה הדין במי שאכל סעודת ליל ראשון של סוכות מחוץ לסוכה, ומה יהיה הדין במי שאכל את סעודת היום של יו"ט ראשון של סוכות מחוץ לסוכה, ומדוע?
 - (3) מה קשה לתוס' בסוכה מדברי הגמרא בביצה לגבי יו"ט "חציו לאכילה וחציו לבית המדרש", ומיהו תשובתו?
- (14 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרב מנחם המאירי וענו על השאלות שאחריהם

הרב מנחם המאירי, בית הבחירה מסכת סוכה דף כז עמוד א (עמ' פט)

ואף על פי שפסקנו שאין חובה באכילה אלא בלילה הראשון, מברכין בה לישב בסוכה כל שבעה, ואינו דומה למצה. שהמצה אין בה אלא אכילה ואין חיוב אכילתה אלא לילה הראשון והרי אפשר לו בדברים אחרים. אבל סוכה מצותה אף בשיבה ושינה, והרי לענין אלו חייב בהם כל שבעה שהרי אי אפשר לו שבעה ימים בלא ישיבה ושינה כמו שביארנו.

- (1) מהי הקושיה הסמויה המונחת במשפט הפתיחה של המאירי?
 - (2) מדוע מברכים על מצות סוכה כל שבעת ימי החג ולא מברכים על אכילת מצה כל שבעת ימי החג?
- (6 נקודות)

2. אתרוג של ערלה ואתרוג של תרומה טהורה

א. ב"ה וב"ש נחלקו באתרוג של דמאי.

- (1) מהו דמאי?
- (2) על פי הסבר הגמרא מהו טעמים של בית הלל המכשירים?
- (3) מדוע בית שמאי לא מקבלים את הטעם של בית הלל שכתבתם בסעיף הקודם?

(8 נקודות)

ב. "אתרוג של מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר"

- (1) "לא יטול" - הסבירו את שני הטעמים המובאים בגמרא לדין זה.
- (2) "ואם נטל כשר" - הגמרא מסבירה דין זה לפי שתי הדעות שהובאו להסביר דין אתרוג של ערלה. הסבירו את הדין לפי שתי הדעות. וכתבו מדוע לפי אחת הדעות דין זה תלוי במחלוקת ר"מ וחכמים.

(12 נקודות)

3. קדושת שביעית

א. הגמרא מקשה מדוע על פי המשנה אין איסור לקנות לולב מעם הארץ בשביעית. על פי תירוצו הגמרא, מדוע המשנה אסרה לקחת אתרוג מעם הארץ בשביעית ולא אסרה לקחת לולב מעם הארץ בשביעית?

(6 נקודות)

ב. הגמרא הקשתה מדוע בלולב יש קדושת שביעית, הרי בעצים לכאורה אין קדושת שביעית. על פי תירוצו הגמרא, מדוע בעצים אין קדושת שביעית ומדוע בלולב יש קדושת שביעית? [היעזרו ברש"י]

(6 נקודות)

ג. הגמרא אומרת "ועצים להסקה תנאי היא". הסבירו מהי מחלוקת התנאים לגבי עצים להסקה, ומה טעמו של כל אחד מהתנאים. היעזרו ברש"י.

(8 נקודות)

4. חילול פירות שביעית

א. "אמר ר' אלעזר אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח ורבי יוחנן אמר בין דרך מקח בין דרך חילול"

- (1) בגמרא הובאה ברייתא "תניא כוותיה דרבי אלעזר". הסבירו את הראיה מהברייתא לדברי רבי אלעזר.
 - (2) בגמרא הובאה ברייתא "תניא כוותיה דרבי יוחנן". הסבירו את הראיה מהברייתא לדברי רבי יוחנן.
- חכמים אוסרים לחלל שביעית ומעשר שני על בהמה חיה ועוף חיים. הסבירו מדוע. בתשובתכם התייחסו בנפרד לשביעית ולמעשר שני. היעזרו ברש"י.

(10 נקודות)

ב. "אמר רב אשי מחלוקת בפרי ראשון אבל בפרי שני דברי הכל בין דרך מקח בין דרך חילול".

- (1) הסבירו את המונחים: "פרי ראשון" "פרי שני".
- (2) "דברי הכל" - למי הכוונה בבינוי "הכל"?
- (3) מה טעמו של רב אשי?

(7 נקודות)

ג. על פי מסקנת הגמרא, מה אמר רב אשי? (3 נקודות)

5. משיח בן יוסף ומשיח בן דוד

א. עיינו בדברי הרב קוק שלפניכם וענו על השאלות שאחריהם.

א. שני המשיחים כביטוי לשני הכוחות שבעם

כשם שיצר השם יתברך באדם הגוף והנשמה, ולעומתם הכוחות הנוטים להחזיק קיום הגוף על מכונו לשכללו ולפתחו, וכן הכוחות המחזיקים כח הנשמה הרוחנית ומעדינים ומשכללים אותה, ותכלית השלמות הוא שיהיה הגוף חזק ואמיץ ומפותח כראוי, והנשמה בריאה וחזקה ומשוכללת, מושכת אחריה בכוחה האדיר את כל כוחות הגוף האמצעים והחזקים, לתכלית השכל הטוב והטהור, חפץ העליון ברוך הוא בעולמו, כן הכין בישראל ביחוד שני אלה הכוחות: [א] הכח המקביל לערך הגוף האנושי, השוקק לטובת האומה במעמדה ושכלולה החומרי, שהוא הבסיס הנכון לכל התכניות הגדולות והקדושות שישראל מצויינים בהן, להיות עם קדוש לד' אלקי ישראל, ולהיות גוי אחד בארץ לאור הגויים, [ב] והצד השני עצם הכח לשכלול הרוחניות בעצמה.

וההבדל שביניהם, שלהצד הראשון יש דוגמא בין כל עמי הארץ לישראל, כמו שאנו שווים להם בגופניות כאשר האדם שוה בכח החיים שבו לאחד הבעלי חיים, והצד השני הוא הענין המתייחד לישראל עצמם, שעל זה נאמר: "ד' בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל גֵּכָר" (דברים לב, יב), מצד תורת ד' והקדושה העליונה המיוחדת לישראל עם קדוש.

(הרב אברהם יצחק הכהן קוק, "המספר בירושלים", מאמרי ראי"ה, עמ' 94-99)

(1) לאור ההשוואה בין הגוף והנשמה של האדם והאומה, הסבירו מהם שני כוחות שהכין הקב"ה לעם

ישראל. הכח החומרי הפיזי והכח הרוחני

(2) הסבירו באיזה מן הכוחות דומה עם ישראל לאומות העולם, ובמה הוא מתייחד.

(5 נקודות)

ב. עיינו בהמשך דברי הרב קוק, וענו על השאלה שאחריהם.

ב. שני כוחות באומה – יוסף ויהודה

והנה מתחילה הוכנו ב' הכוחות הכלליות בשני השבטים שהוכנו למלוך בישראל: אפרים ויהודה, שהוא [אפרים מיצג את] כלל יוסף, ויהודה. וכמו בתחילה – מעשי אבות סימן לבנים. יוסף היה המשביר (בראשית מב, ו), ששלח אותו אלקים לפליטה גדולה "להחיות עם רב" (בראשית נ, כ), והחיה את יעקב ובניו בחיי החומר, "לחם לפי הטף" (בראשית מז, יב) בעת שגם כן כל הארץ באו למצרים לשבור. והיה נבלע בין האומות, וידע שבעים לשון (רש"י בראשית נ, ו), שהוא מורה על הצדדים שיש יחש שיווי בין ישראל לעמים כולם. ומכל מקום ידע כח קדושתו, ודוקא ע"י זה היתרון "אין עשו נופל כי אם ביד בניה של רחל" (בראשית רבה פרשה עג). ...ויהודה מיוחד לכח ישראל המיוחד "הַיְהוּדָה יְהוּדָה לְקַדְשׁוֹ" (תהלים קיד, ב), ועל אהל יוסף נאמר "אֵהָל שִׁפְן בְּאֲדָם" (תהלים עח, ס).

על פי הרב קוק, איזה כח של העם מוביל יוסף, והסבירו שתי ראיות שמביא הרב קוק לדבריו אלו.

(7 נקודות)

המשך השאלה בעמוד הבא

ג. עיינו בהמשך דברי הרב קוק, וענו על השאלות שאחריהם.

ד. אחאב מלך ישראל ויאשיהו מלך יהודה – מייצגי שני הכוחות

והנה התכונה של החיבה הלאומית נתגלתה באחאב שחבב מאד את ישראל, ואחז מעשה אבותיו עמרי שהוסיף עיר אחת בארץ ישראל (מלכים א טז, כד; סנהדרין קב ע"ב), ו"דורשי רשומות אמרו כולם באים לחיי העולם הבא, 'לי גלעד' (תהילים ס, ט; קח, ט), זה אחאב שנפל בגלעד" (סנהדרין קד ע"ב), שהיה מעמיד פנים במלחמה גם אחר שנחתו בו החצים, כדי שלא להבעית את ישראל (מלכים א לה, כב; מועד קטן כח ע"ב). אומץ רוח כזה בא מאהבה יתירה ונפלאה. גם כיבד את התורה מפני שעל כל פנים שמר את כבוד האומה כלפי חוץ לפני בן הדר (סנהדרין קב ע"ב; שמות רבה ג, ח), ועם כל זה לא הכיר ערכה של תורה וקדושת השי"ת המיוחדת שבה כל יתרונם של ישראל. ע"כ הלך בדרכי איזבל ובחוקות התועבות של גויי הארץ לפי המדה שהיתה שולטת אז ברוח הזמן (מלכים א טז, לא). לעומת זה יאשיהו הגביר את הצד הרוחני עד אין דומה בכל המלכים, כעדות הכתוב: "וכמיהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו" (מלכים ב כה, כה), עד שלא רצה כלל להיות יחס ישראל עם אומות העולם, ובזה ויתר על דברי ירמיהו הנביא שצוה מפי ד' להניח לעבור בארץ ישראל את חיל מצרים (דברי הימים ב לה, כ-כב; תענית כב ע"ב; איכה רבה א, נג).

- (1) על פי הרב קוק באחאב התגלתה התכונה של החיבה הלאומית. הסבר כיצד תכונה זו מתבטאת בשנים מן המעשים שמוזכר הרב קוק.
 - (2) על פי הרב קוק, במה עבר יאשיהו על דברי ירמיהו הנביא ומה גרם לו לעשות כך?
- (8 נקודות)

6. יצר הרע; קהילת אלכסנדריה

א. "אביי שמעיה להווא גברא דקאמר לההיא אתתא... אמר אביי אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה".

- (1) הסבירו בלשונכם את דברי אביי המודגשים בקו.
 - (2) הגמרא מספרת ש"ההוא סבא" ניחם את אביי.
- מהי הנחמה שבדברי "ההוא סבא" ?
- (6 נקודות)

ב. "אמר רבא בתחילה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו איש" הסבירו את דברי רבא המצוטטים, והסבירו מה הרעיון שמבטא רבא בדבריו אלה.

(5 נקודות)

- ג. (1) מה הייתה התועלת בסדר הישיבה בבית הכנסת הגדול באלכסנדריה?
 - (2) מדוע נגזרה גזרת כליה על קהילה זו, וממה שאב אלכסנדר מוקדון עידוד להחריב אותה?
- (9 נקודות)

בהצלחה!